TEODOR MAZILU

„Teatru"

Dramaturg original şi, cîteodată, deconcertant prin gustul pentru **paradox, Teodor Mazilu** îşi strînge, în sfîrşit, o parte din piese într-un **volum de *Teatru*** (Ed. Cartea românească, 1971), aşa încît analiza **critică poate depăşi nivelul** aproximaţiilor şi al supoziţiilor.

Ce se vede foarte bine acum, la o lectură integrală, este unitatea **adîncă a acestui teatru (teme, tipuri,** manieră). Cu mereu alte măşti, se **joacă aceeaşi piesă. *între Proştii sub clar de lună*** din 1962 şi *Aceşti* ***nebuni făţarnici*** din 1970, diferenţa e de precizie tehnică şi de **subtilitate, nu de** materie ori de viziune. în proza lui T. Mazilu era mai **evidentă trecerea de la o** satiră de moravuri la una de caractere, de la **un unghi social-moral** cam îngust (şperţarul, delapidatorul, demagogul **etc), la o anume** generalitate tipologică; în teatru, evoluţia apare mai **estompată (va fi contribuind** la această impresie şi selecţia). într-un **anume** sens, T. **Mazilu** scrie un teatru satiric, de observaţie morală. Dar **dacă vrem** să **stabilim** limpede tipurile dominante ne lovim **de** o **greutate: sînt ipocriţi ori cinici** eroii lui? îi caracterizează prefăcătoria, **falsul, „alienarea" sau** sinceritatea obraznică? Ipocrizia implică, la mai **toţi, cinismul, iar** cinismul se relevă ca o ipocrizie. Sub aceste însuşiri **imediate, bănuim cu timpul un** fel de comedie a sentimentelor sau a **caracterului, o** prefăcătorie de o esenţă specială.

Eroii lui T. Mazilu nu sînt pur şi simplu nişte nebuni făţarnici; **autorul are în** vedere mai puţin masca, mistificarea ca rezultat sau ca **trăsătură, decît procesul** însuşi prin care ea se produce. Eroii nu doar **poartă măşti, ci împlinesc un** întreg ceremonial al aşezării măştii pe **obraz, nu sînt doar** nişte mistificaţi, ci, deopotrivă, nişte mistificatori, **pentru** care „transformarea", „educaţia", reprezintă un program, un **scop deliberat. Toţi** mistifică şi se mistifică **în** numele unor convingeri **(adesea inatacabile** ca atare). Accentul cade pe convingerea care **determină alienarea** în mai mare măsură decît pe alienarea **propriu-zisă. Să enumerăm** cîteva situaţii caracteristice, pregătirea **unui rol sau folosirea Iui într-un scop anume (în *Proştii sub clar de lună),* educaţia şi autoeducaţia,** lecţia de făţărnicie, de sinceritate, de **cinste, de minciună (în *Aceşti nebunL.,* în *Treziţi-vă în fiecare dimineaţă!).*** **Aşadar, tema** principală **a** pieselor **o** constituie totdeauna **o formă anumită de** pedagogie morală, iar satira vizează spiritul **pedagogic înţeles ca pervertire a omului în funcţie** de o idee, ca **„îndoctrinare" forţată, ca** transformare şi desfigurare **a** vieţii în virtutea

unui principiu exterior. Deconcertant este T. Mazilu prin uşurinţa cu care cititorul (ori spectatorul) se poate înşela asupra obiectului satirei sale: i s-a reproşat, de exemplu, şi nu o dată, că batjocoreşte deopotrivă ideile juste şi pe cele false, pe corupţii de toate genurile ca şi pe incoruptibili, pe scurt, că nu crede în nimic. în realitate, T. Mazilu nu satirizează lipsa moralei (şi de aceea nu-i drept să-i imputăm că ironia merge uneori spre oamenii morali), ci tocmai prezenţa moralei; „morala" pe care el o incriminează (în orice doctrină, filosofie sau transformare concretă a insului) este totdeauna echivalentă cu o îndepărtare de viaţă, cu substituirea vieţii printr-un criteriu abstract, printr-o logică străină de ea.

De altfel, personajele lui T. Mazilu suferă nu atît de a-moralitate, cît de o stranie vocaţie a moralului (indiferent de sens). Toate joacă roluri de pedagogi, îşi asumă sarcini transformatoare, educative. Prototipul pentru aceste piese care ridiculizează educaţia, ca instrument de falsificare, îl găsim în ***Lecţia*** lui Eugen Ionescu, de care-1 apropie pe T. Mazilu mai ales oroarea faţă de coerciţiunea principiului etic. Spectacolul pe care călugării îl dau în onoarea lui Jean, în *Setea şi foamea,* cuvîntarea Doamnei Pipe din *Ucigaş* ***fără simbrie,*** iată alte motive ionesciene provenite dintr-o obsesie asemănătoare, care au putut influenţa pe T. Mazilu. Nu-i greu să se constate cum în piesele lui intriga se întemeiază mereu pe astfel de exerciţii de pedagogie. Iordache (din ***Aceşti nebuni..)*** este, pe rînd, distrus sufleteşte şi reconfortat, de către Camelia şi Silvia (ultima are chiar în programul ei de refacere a moralului bărbaţilor o lecţie de engleză!); actriţa Emilia ***(împăiaţi-vă iubiţii!)*** este „opera" lui Valentin. Maximilian *(Treziţi-vă* ***în*** *fiecare* ***dimineaţă!)*** are în fratele său viteg, Eugen, un educator, care îi ţine zilnic o lecţie depre caracterul său: *„Şi-acum,, frăţioare, o să-ţi aminteşti caracterul, trăsătură cu trăsătură!* (...) *Te pregătesc pentru viaţă. In viaţă trebuie să fii o personalitate perfect conturată. Cu cît e mai bine conturată, cu atît succesul e mai sigur "* (p. 223). Apolonia ***(O sărbătoare princiară)*** nu poate muri oricum, ci doar după ce s-a pătruns de ideea în numele căreia se sinucide, de necesitatea superioară, istorică, a gestului ei: *„ Noi vrem să facem din tine (îi spune tatăl ei) o fiinţă superioară, care recunoaşte gravitatea faptelor, înţelege oamenii şi istoria (...) N-avem nevoie de-o victimă, ci de-o martiră"* (p. 199); iar Gogu încearcă în finalul ***Proştilor sub clar de lună*** să se salveze de „controlul financiar" prin falsă pocăinţă şi în acest scop învaţă umilinţa, laşitatea, supunerea, ca pe un rol. Sarcasmul dramaturgului are în vedere astfel de spectacole ale pervertirii şi minciunii, ale deformării omului.

Nu caracterele şi sentimentele, nici ideile morale, constituie obiectul rîsului amar, ci exerciţiul mutilării (încă o dată: independent de sensul ei), alienarea care siluieşte pe om.

Valoric, cea mai interesantă piesă e ***Aceşti nebuni făţarnici.*** Poate cam stagnantă în partea centrală, piesa e, prin complexitate, superioară altora, prea de tot sumare ***(Cine pe*** *cine* ***mântuieşte, Pălăria de pe noptieră, Frumos e în septembrie la Veneţia*** etc.) sau redus la pura virtuozitate (Don Juan moare ca toţi ceilalţi). Frumoasă mi s-a părut *O sărbătoare princiară,* cea mai camil-petresciană din toate (din ***Act venetian),*** densă şi mai puţin demonstrativă. O anumită „vulgaritate" şi cultivarea exagerată a paradoxului, pentru efectul imediat al replicii, constituie dificultăţile cele mai evidente ale teatrului lui T. Mazilu, netăgăduit original şi curajos.

(Contemporanul, nr. 9, 1971)